

УДК 81'37

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2022.31.03>Віра Дячук, асп.
ORCID: 0000-0002-3982-335X
e-mail: virarozumna@gmail.com

Інститут української мови НАН України, Київ, Україна

СЕМАНТИЧНИЙ ПРОСТІР КОНЦЕПТУ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ЙОГО ЗМІСТУ

Представлено аналіз семантичного простору концепту як системи значень його номінацій, виявлено його роль у дослідженні самого концепту; вказано, що аналіз семантичної сфери концепту тісно пов'язаний із дослідженням мовної картини світу, що лінгвалізує образ світу в людській свідомості, який, зазнаючи впливів пізнавальної діяльності, "обробляється" свідомістю людини та систематизується. Також звернено увагу на неоднорідність структури семантичної сфери концепту, що зумовлено його функціональною парадигмою: відображаючи уявлення про конкретний фрагмент світу, компоненти семантичної сфери концепту водночас перебувають у корелятивних зв'язках з іншими фрагментами дійсності. Поза тим, охарактеризовано принципи внутрішньої організації семантичного простору концепту. Встановлено, що семантичний простір концепту формують семантичні поля – групи лексики, об'єднані за спільністю змісту, понятійною, предметною чи функціональною схожістю позначуваних ними явищ. Семантичне поле відображає зміст концепту, виявляє ступінь "давності" культурної семантики слова. Окрім того, воно репрезентує засади пізнання та категоризації навколишньої дійсності у свідомості мовляч, оскільки семантика тісно пов'язана з процесом називання, що здійснюється на різних етапах когнітивного опрацювання інформації. Основою номінації денотата є його одна чи декілька релевантних ознак, що диференціюють денотат від решти йому подібних. Така ознака віддзеркалює внутрішню форму слова й слугує джерелом культурної реконструкції. Зазначено, що ідеографічний принцип групування лексики в системі семантичного поля зумовлює формування вербальної картини світу. Також обґрунтовано тезу про те, що дослідження семантосфери концепту проливає світло на особливості національного світобачення, експлікує засади акціяції культурного феномену.

Ключові слова: семантичний простір, внутрішня форма слова, мотивація, концепт, мовна картина світу.

Вступ. Реконструкція духовного універсу представників певної етнічної спільноти – один з основних напрямів сучасних лінгвістичних студій. Осягнути особливості людського світобачення та виявити характерні домінанти людської свідомості можливо завдяки дослідженню способів вербальної інтерпретації навколишньої дійсності – мовної картини світу. Саме в ній "сконденсований" образ світу певного етносу. Попри те, що мові властивий універсальний спосіб концептуалізації дійсності, водночас він є національно маркованими. Зовнішня форма мови – це єдність двох субстанцій: матеріальної й ідеальної. Вона відображає особливості національного світобачення, які фіксує її внутрішня форма.

Одним із шляхів відновлення мовної картини світу є аналіз концептів, складників картини світу, що передають уявлення людини про навколишній світ. Концепти "вбирають" у себе людські знання й структурують їх. Власне, "людина мислить концептами, моделює й комбінує їх"; вони створюють модель людського буття [23, с. 32–33]. Сутність концепту виявляється у його семантичному просторі, який формує набір семантичних ознак, характерних відповідним номінаціям концепту.

Мета дослідження – встановити роль і значення семантичного простору в дослідженні концепту та мовної картини світу.

Об'єктом нашого дослідження є концепт, а предмет – семантичний простір концепту.

Дослідження концепту як носія культурної інформації зараз є одним із перспективних у сучасному мовознавстві. Він став став ключовим терміном психолінгвістики, лінгвокультурології, лінгвофілософії та лінгвокогнітології. Широкий спектр досліджень концепту реалізовано в студіях О. С. Кубрякової, М. Ф. Алефіренко, З. Д. Попової, О. О. Селіванової, О. М. Цапок, В. Л. Кравченко, М. М. Полюжина, І. О. Голубовської, В. А. Маслової, А. М. Приходька, В. В. Жайворонка, С. М. Толстої. Зважаючи на активний розвиток когнітивного напрямку в мовознавстві, констатуємо, що концепту в лінгвістичній науці приділено значну увагу. Водночас спостерігаємо, що наукова зацікавленість ним репрезентує стійку тенденцію до зростання, чим і зумовлена актуальність нашого дослідження. Наукова новизна нашої розвідки

полягає в комплексному представленні сучасних лінгвістичних підходів до визначення принципів формування семантичної сфери концепту як культурно детермінованої системи уявлень про конкретний фрагмент дійсності.

Методологія дослідження. Досягнення поставленої мети визначило вибір відповідних методів дослідження, а саме: теоретичний – для вивчення й аналізу спеціальної літератури; синтез – для представлення семантичного простору концепту як конкретної цілісності; дескрипція – для опису сутності морфосемантичного поля; зіставний – для порівняння типів мотиваційних зв'язків.

Результати дослідження. Сукупність значень, які виражають одиниці номінативного поля концепту формують систему значень самого концепту – його семантичний простір (у науковій літературі також зустрічаємо термін "семантична сфера"). Якщо система номінацій формує зовнішню оболонку концепту, то система його значень, семантичних ознак відображають його внутрішню сторону, тобто зміст.

Вчення про семантичні зв'язки між мовними одиницями бере свій початок від теорії В. Фон Гумбольдта про "внутрішню форму мови", яку вчений трактував як постійно наявний, гомогенний за структурою елемент у розумовій діяльності людини, який зумовлює зміну артикульованого звуку на висловлену думку [24, с. 43]. Це своєрідна "рушійна сила" у свідомості людини, яка ословлюючи "матеріалізує" одиницю нематеріального світу. На думку дослідника, "дух" народу та мова – дві тісно взаємопов'язані субстанції. Мова – з одного боку, спосіб відображення "духу" народу, а з іншого – та сила, що формує його спосіб мислення; вона виражається у своїй внутрішній формі. Усвідомивши цей взаємозв'язок, перед дослідниками виникла проблема, суть якої полягала в тому, аби з'ясувати відношення між тим, що попередньо задумане (змодельоване) у свідомості людини й тим, як воно уявляється через звуки (стає доступним для звичайного людського сприйняття) [21, с. 22]. Інакше кажучи, виникла потреба віднайти той "образний понятійний абстолют", який простежується в семантичних структурах різних мов у різних його проявах [9, с. 266].

Закон членування мови як структури, доведений Ф. де Соссюром, показав шляхи розв'язання проблеми.

Учений вважав, що мова – це замкнена іманентна система, структуру якої становить сукупність знаків, які набувають свою значущість за умови протиставлення їх один одному в межах цієї системи. Членування мовної системи детерміноване двома взаємопов'язаними чинниками:

1) категоріальною структурою людського мислення. Про цю особливість Ф. де Соссюр зазначає: "мислення, хаотичне за природою, змушене деталізуватися розкладаючись" [16, с. 112], тобто без "розпаду" на менші частини отримана інформація "ззовні" не буде перетворена людиною на впорядковане знання й досвід;

2) довільною поведінкою мовного знака в межах мовної системи. У членуванні проявляється "внутрішня форма мови", для якої необхідним є зв'язок зі звуком, адже в такий спосіб вона спочатку моделює членування зовнішнього світу, а потім репрезентує його як результат, як картину мовного членування. За словами Ф. де Соссюра, "кожний мовний елемент є маленькою частиною, *articulus* ("член, частина, підрозділ в ряді речей"), усередині якого ідея фіксується звуком, а звук стає знаком для ідеї" [16, с. 112].

Дихотомія мовного знака (зв'язок між формою вираження та змістом) відіграє релеванту роль у процесі аналізу концепту. Якщо концептосфера – це сфера когніції, яка складається з концептів (схем, понять, фреймів, сценаріїв, ґештальтів) та абстрактних субстанцій, що узагальнюють різноманітні ознаки зовнішнього світу, то семантичний простір – це "ословлена" частина концептосфери. Отже, деякі дослідники ототожнюють поняття семантичного простору та мовної картини світу, вказуючи на той факт, що "опис семантичного простору мови являє собою опис мовної картини світу" [13, с. 45]. Схожим є трактування О. О. Селіванової. Дослідниця вважає, що семантичний простір – це частина концептосфери (цей термін у розвідках дослідниці є синонімічним терміну "концептосфера"), яка "має мовне позначення" [15, с. 406].

Т. І. Вендіна під семантичним простором розуміє "семантичну сферу" (на думку Ю. С. Прохорова, семантосфера – це сукупність значень, семантична "аура", яка оточує мовну одиницю), частину семантичної сфери, а також семантичну структуру слова як множинність його значень [3, с. 24–25].

Семантичний простір концепту не однорідний за своєю структурою. Попри те, що він відображає уявлення про конкретний *фрагмент* світу чи частину цього фрагмента, його компоненти одночасно можуть бути пов'язані з іншими фрагментами дійсності. У контексті міркування про семантичну структуру слова важливою є думка П. Ю. Гриценка, який вважає, що

на певному етапі пізнання позамовної дійсності у свідомості мовлян об'єднуються у цілісність ті об'єкти, які на іншому етапі розвитку мови й мислення оцінюються як віддалені й незалежні один від одного, однак мова ще довго зберігає "пам'ять" про навколишній зв'язок денотатів. Зв'язки лексем віддалених або суміжних ЛСГ безпосередньо чи опосередковано впливають на семантичну структуру компонентів парадигм [6, с. 34–35].

Такі "переплетення" на семантичному рівні сприяють формуванню фрагментів семантичної системи мови – семантичних полів. Г. С. Щур пояснює семантичне поле як сукупність мовних одиниць, об'єднаних спільністю змісту (інколи також спільністю формальних показників); вони відображають понятійну, предметну чи функціональну схожість позначуваних ними явищ [22, с. 6].

Семантичне поле концепту – найбільша значеннева парадигма. У такому контексті влучним є пояснення Ю. Ф. Прадіда, який характеризує ідеографічну

класифікацію як систему, що відображає погляд "носія мови"; вона залежить від екстралінгвального членування світу та базується на наявності всіх членів визначеної мікро- чи макросистеми спільної семантичної ознаки, що є для цієї системи інтегративною [14, с. 12]. Ідеографічний принцип групування лексики, як зазначає С. П. Гриценко, співвідносний із фрагментарністю пізнання та вибірковою вербалізацією пізнаного світу. Він сприяє сегментації лексико-семантичної системи. Дослідниця стверджує, що "у принципах класифікації лексики за тематичними групами (чи об'єднання слів за іншим принципом), у способах установлення взаємозв'язків між ними відбиваються уявлення про зовнішній світ, створюється своєрідна мовна картина світу" [7, с. 58].

Когнітивні зв'язки між концептами зумовлюють існування концептуальної картини світу, натомість семантичні зв'язки між лексемами – джерело існування мовної картини світу. Як доречно зазначає О. С. Герд, концептуальна картина світу "унаслідок" через мовну картину світу у вигляді семантичних полів, класів і відношень між ними [5, с. 59]. Суголосними є міркування О. О. Нефьодової, яка вважає, що "картина світу знаходить своє відображення насамперед у лексичній семантиці. Судити про неї дозволяють не окремі слова, а їхні групи: тематичні, гіпонімічні та партонімічні групи, семантичні та морфосемантичні поля" [12, с. 258].

Формування поля під час дослідження концепту відображає "відносно повний зміст концепту" [10, с. 12], дозволяє виявити "глибину залягання" культурної семантики слова, яка, на думку Т. І. Вендіної, не завжди "лежить на поверхні". Найкраще вона "прочитується" тоді, коли дослідник розуміється на принципах семантичної організації лексики. У такому випадку "увагу зосереджують не на одному слові, а на корпусі слів, у межах яких можна простежити взаємодію лексем..." [4, с. 20]. Дослідниця називає такі утворення *морфосемантичними полями*. Вони є своєрідною концептуальною інтерпретацією імені, яка є необхідною для виявлення культурної семантики [4, с. 20]. Морфосемантичне поле – це система лексичних відношень, що вказують на походження слова. До них належать такі: генетичні (словотвірні-етимологічні), відношення омонімії, паронімії, синонімії, антонімії та контекстуальні зв'язки [2]. Елементами морфосемантичного поля є спільнокореневі словотвірні похідні. Такі поля ототожнюють із концептами, що описують мовну картину світу. Морфосемантичні поля складаються із субполів, які містять інформацію про різні сфери буття. Вони формують внутрішню та зовнішню структуру семантичного простору [11, с. 100].

Як семантичні групи слів відображають уявлення носіїв мови про навколишню дійсність? Семантика тісно пов'язана із процесом номінації, яка здійснюється на різних етапах когнітивного опрацювання інформації: від моменту створення назви, що позначатиме конкретне поняття, до її втілення у визначених комунікативних актах. За словами С. М. Толстої, "картина світу знаходить своє відображення вже в самому факті називання того чи того об'єкта дійсності окремим мовним знаком..." [18, с. 118]. Вибір назви денотата зумовлений його однією або декількома найпомітнішими ознаками, які для нього є визначальними й водночас відрізняють його від решти йому подібних. Таку ознаку називають *мотиваційною*. Вона виражає внутрішню форму слова через відповідну "лексичну морфему". За допомогою внутрішньої форми, як стверджує Т. І. Вендіна, проявляється с м і сл, що "ніколи не обмежується "простором" одного слова, навіть якщо воно є носієм цього смислу за перевагою" [4, с. 23;

20, с. 16]; вона "дозволяє "прислухатися" до мови, яка "приховує" свої глибинні смисли", фіксує особливості світосприйняття [4, с. 22; 12, с. 258].

Явище мотивації поєднує в собі дериваційний і семантичний підходи до вивчення лексики, причому більш типовим він є для першого. При словотвірній мотивації значення похідного слова зумовлене значенням спільнокореневого твірного. Проте й у межах такого підходу не можна абстрагуватися від семантики. У цьому контексті слушною є думка С. М. Толстої про те, що словотвірну мотивацію, як і будь-яку іншу, варто розглядати в контексті дихотомічних зв'язків, адже мотивація – "явище двостороннє, формально-семантичне" [18, с. 112].

У системі семантичної мотивації спостерігаємо подібні відношення: від мотивувального слова до мотивованого, проте на них не впливає словотвірна спорідненість. На відміну від дериваційних відношень, семантичним відношенням притаманна системність і регулярність, які виражаються за допомогою *мотиваційних моделей*, (мотиваційних рядів), що охоплюють цілі класи лексики, до яких належать і семантичні поля. Вони можуть бути різні за характером та розміром, залежно від типів та кількості лексем, які вони "охоплюють". Так, С. М. Толстая розрізняє такі типи мотивувальних полів:

- полікомпонентні парадигми, до складу яких входить велика кількість лексем (наприклад, назви діячів, які пов'язані мотивувальними відношеннями з виконуваним видом діяльності: *писати* – *письменник* тощо);

- менші лексичні об'єднання (назви закладів, які подекуди набувають значення 'приміщення, у якому розміщено заклад': *школа*, *суд*, *лікарня* тощо) та

- мінімальні за обсягом лексичні групи (на кшталт міфологічних істот, назви яких мотивовані місцем їхнього "проживання": *водяний*, *домовик* тощо). Семантика "мотивованих" полів у цьому випадку стосується категорій і здебільшого виражається за допомогою афіксальних (суфіксальних) формантів.

Дослідниця зазначає, що мотиваційні моделі можуть бути "предметними", якщо співвідносні з конкретним денотатом (так, наприклад, деякі назви тварин можуть "мотивувати" назви рослин). Семантика мотивем у таких полях виражає їхню належність конкретним об'єктам дійсності й вербалізується кореневою чи "ключовою" морфемою [18, с. 114–115].

Групи лексики, об'єднані на основі мотиваційної ознаки, є важливим джерелом для "культурної реконструкції". Потреба в таких парадигмах зумовлена особливістю їхньої семантичної структури. На відміну від семантичних полів компоненти яких пов'язані спільним денотатом, мотиваційні поля об'єднують різні за характером слова (вони можуть стосуватися різних денотатів і мати різне значення). Семантична структура мотиваційних моделей допомагає охарактеризувати нюанси семантики як твірних лексем, які "мотивують", так і похідних лексем, "змотивованих". Оскільки номінації культурних реалій і понять є системними за характером (зумовлені повторюваністю та поширеністю), то їхнє вивчення через семантику мотиваційного ряду виявляє особливості їхнього семантико-символічного співвіднесення [17, с. 227; 18, с. 114].

Мотиваційні зв'язки між лексемами виявляють особливості структури ментального світу людини, "відкритими" стають принципи, за якими людина (у свідомості, а потім і в мові) категоризує навколишню дійсність. Постійне використання того чи того слова (морфеми) дня номінації предметів навколишньої дійсності свідчить, поперше, про релевантність конкретної реалії для носіїв

мови, по-друге, що ті об'єкти навколишньої дійсності, які названі іменем цієї реалії на підсвідомому рівні для носіїв мови пов'язані між собою, і відповідно пов'язані на рівні семантичному. Цей взаємозв'язок встановлюється на основі спільної для них функції чи ознаки. Мотиваційні відношення (на рівні семантики та словотвору) відіграють важливу роль у виявленні спільного компоненту (семи), що об'єднує лексеми в єдиний мотиваційний ряд. Що міцніший семантичний зв'язок, то більш зрозумілою є мотивація в деривативі, оскільки їх об'єднує більше спільних значень.

Похідна лексема через свою мотиваційну ознаку, тобто внутрішню форму слова, експлікує конкретну властивість денотата. С. М. Толстая зауважує, що обсяг інформації про денотат, яку відображає внутрішня форма слова, залежить від з'ясування двох релевантних аспектів:

- 1) яка саме мотиваційна ознака лягла в основу мотивації (таким чином можливо з'ясувати, які два об'єкти наближені в акті номінації);

- 2) чому саме та чи та характеристика денотата обрана для його номінації (виявлення мотивів номінації). Дослідниця зазначає, що саме другий аспект (вибір ознаки для номінації) розкриває суть поняття мотивації. Чинники, що зумовлюють вибір тої чи тої ознаки денотата для його номінації (чи твірної основи для похідних) залежать від позамовних факторів й стосуються когнітивної сфери (картини світу). Екстралінгвальна основа мотивації лексики (ментальні образи, міфологічні уявлення, ритуальна сфера та досвід) дозволяє з'ясувати необхідну культурну інформацію. Шляхом аналізу семантичної мотивації стають зрозумілими особливості світосприйняття носіями мови та специфіка їхнього ментального світу [18, с. 122].

Т. І. Вендіна зазначає, що вибір мотиваційної ознаки завжди є закономірним, адже вона "визначена мовою культури, тією культурною інформацією, яка відповідає основному "регулятивному принципу епохи" [4, с. 21–22; 8, с. 296]; вона "найчастіше дозволяє виявити глибинні бінарні опозиції мови культури" [4, с. 21]. Дослідниця зауважує, що

у виборі мотиваційної ознаки похідних назв чітко проявляються "сліди культурної практики", коріння того "колективного несвідомого", що лежить в основі архетипу мови будь-якої культури. Тому звернення до внутрішньої форми слова дає досліднику унікальну можливість – простежити рух думки в акті номінації (виділення мов. – *В. Д.*), почути голос людської особистості, яка пізнає та освоює світ, і зрозуміти, як це слово "читається" зсередини. Апеляція до внутрішньої форми слова дозволяє виявити ті суб'єктивні мотиви, які стали поштовхом для мовного словотвору, і заразом визначити спільні закономірності мислення людей, що належать до однієї епохи, оскільки суб'єктивні мотиви здебільшого репрезентують загальні об'єктивні закономірності... [4, с. 22–23].

Принагідно додамо, що поняття "мотивації" не обмежується лише лінгвістичними методами його дослідження. На тому етапі, коли дослідження мотивації виходять за межі її лінгвістичного розуміння, і залучають текст (фольклорний дискурс, міфологічний тощо), ритуал чи вірування, "прямим "продовженням" (чи розширенням) лінгвістичного поняття мотивації в такому випадку стає поняття "коду", яке активно використовують в етнолінгвістичних та антропологічних дослідженнях" [18, с. 124; 1]. Спільною ознакою для коду та мотивації є "похідне", вторинне їхнє використання (на основі наявного першого). Натомість форма репрезентації коду відрізняється, вона не обмежується лише вербальними засобами (звуковою субстанцією), оскільки може бути виражена предметно (через реалію, об'єкт) та

акціонально (через дію) [19, с. 7]. Код актуалізує мотив і стосується сфери прагматики. У ньому нівелюється диференціація між мовними та немовними знаками, оскільки форма вираження (вербальна, акціональна чи предметна) не впливає на його значення. На рівні семантики такі знаки тотожні, вони утворюють синонімічний ряд. Сукупність знаків, об'єднаних спільним змістом, формує концептуальний код [19].

Висновки. Семантичний простір концепту відображає систему уявлень носіїв мови про фрагмент дійсності. Поза тим, він презентує впорядкований чуттєвий і раціональний досвід мовлян, збережений у їхній свідомості, пам'яті. Дослідження системи значень конкретного концепту "проливає світло" на принципи систематизації та категоризації навколишньої дійсності. Реконструкція мовної картини світу можлива після семантичного аналізу лексики, тобто аналізу концепту. Саме у семантосфері концепту закарбовані принципи мислення представників конкретної етноспільноти, необхідні для дослідження культурних особливостей світосприйняття. Перспективу дослідження вбачаємо в дослідженні семантичного простору концепту *мати (ма-тір)* для встановлення комплексу культурно детермінованих уявлень про нього.

Список використаних джерел

1. Байбурина А. К. Код(ы) и обряд(ы) / А. К. Байбурина и др. // Кодови словенских культур. – Београд : Слио, 1998. – С. 239–257.
2. Варбот Ж. Ж. Морфо-семантическое поле лексемы в этимологическом словаре и возможности его реконструкции / Ж. Ж. Варбот // Известия РАН. Серия литературы и языка. – 1995. – Т. 54. – № 4. – С. 60–65.
3. Вендина Т. И. Русская языковая картина мира сквозь призму словообразования (макрокосм) / Т. И. Вендина. – М. : Индик, 1998. – С. 24–25.
4. Вендина Т. И. Старославянский язык и его влияние на формирование концептосферы языка русской культуры / Т. И. Вендина // Межъязыковое влияние в истории славянских языков и диалектов: социокультурный аспект: сб. статей. – М. : Ин-т славяноведения РАН, 2007. – С. 16–109.
5. Герд А. С. Введение в этнолингвистику: Курс лекций и хрестоматия / А. С. Герд. – СПб. : Изд-во С.-Петерб. ун-та, 2005.
6. Гриценко П. Ю. Моделирование системы диалектной лексики / П. Ю. Гриценко. – К. : Наук. думка, 1984.
7. Гриценко С. П. Динаміка лексику української мови XVI–XVII ст. / С. П. Гриценко. – К. : КММ, 2017.
8. Гуревич А. Я. Категории средневековой культуры / А. Я. Гуревич. – М. : Искусство, 1984.
9. Звезгинцев В. А. Семасиология / В. А. Звезгинцев. – М. : Изд-во Москов. ун-та, 1957.
10. Лисиченко Л. А. Лексико-семантический вимір мовної картини світу / Л. А. Лисиченко. – Х. : ВГ "Основа", 2009.
11. Нефедова Е. А. Многозначность и синонимия в диалектном пространстве / Е. А. Нефедова. – М. : Макс-пресс, 2008.
12. Нефедова Е. А. О региональных вариантах русской национальной картины мира / Е. А. Нефедова // Язык и метод: Русский язык в лингвистических исследованиях XXI века. Лингвистический анализ на грани методологического срыва. – Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2015. – Т. 2. – С. 257–264.
13. Попова З. Д. Семантико-когнитивный анализ языка / З. Д. Попова и др. – Воронеж : Истоки, 2007.
14. Прадід Ю. Ф. Фразеологічна ідеографія: Проблематика досліджень : монографія / Ю. Ф. Прадід. – К. : Сімферополь : НАН України, Ін-т української мови, 1997.
15. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008.
16. Соссюр Ф. де Курс общей лингвистики / Ф. де Соссюр. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 1999.
17. Толстая С. М. Терминология обрядов и верований как источник реконструкции древней духовной культуры / С. М. Толстая // Славянский и балканский фольклор. Реконструкция древней славянской духовной культуры: источники и методы. – М. : Наука, 1989. – С. 215–229.
18. Толстая С. М. Мотивационные семантические модели и картина мира / С. М. Толстая // Русский язык в научном освещении. – М. : Ин-т славяноведения РАН, 2002. – № 1 (3). – С. 112–127.

19. Толстая С. М. К понятию культурных кодов / С. М. Толстая // Сб. статей к 60-летию А. К. Байбурина. *Studia Ethnologica AB 60.* – СПб. : Изд-во Европейского ун-та, 2007. – С. 23–31.
20. Топоров В. Н. Предисловие к книге В. Айрапетяна "Герменевтические подступы к русскому слову" / В. Н. Топоров. – М. : Лабиринт, 1992.
21. Уфимцева А. А. Опыт изучения лексики как системы / А. А. Уфимцева. – М. : Наука, 1962.
22. Щур Г. С. Теории поля в лингвистике / Г. С. Щур. – М. : Наука, 1974.
23. Ястремська Т. О. Моделивання українського діалектного простору: концепти *ВЕРХ / НИЗ* / Т. О. Ястремська. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича, 2021.
24. Humboldt W. Von. *Gesam. Werke.* Bd. 6. – Berlin 1827.

References

1. Baiburyan, A., Levynton, H. (1998). *Kod(y) i obriad(y)* [Code (s) and rite (s)]. *Beohrad.* (In Serb.).
2. Varbot, Zh. (1995). *Morfo-semanticheskoe pole leksemy v etimologicheskoy slovare i vozmozhnosti ego rekonstrukcii* [Morpho-semantic field of lexemes in the etymological dictionary and the possibility of its reconstruction]. *Moskva: Izvestia of the Russian Academy of Sciences.* (In Russ.).
3. Vendina, T. (1998). *Russkaya yazykovaya kartina mira skvoz' prizmu slovoobrazovaniya (makrokosm)* [Russian language picture of the world through the prism of word formation (macrocosm)]. *Moskva: Indrik.* (In Russ.).
4. Vendina, T. (2007). *Staroslavjanskij yazyk i ego vliyanie na formirovanie konceptosfery yazyka russkoj kul'tury* [Old Slavic language and its influence on the formation of the conceptosphere of the language of Russian culture]. *Moskva: Institut slavyanovedeniya of the Russian Academy of Sciences.* (In Russ.).
5. Gerd, A. (2005). *Vvedenie v etnolingvistiku: Kurs lekcij i hrestomatiya* [Introduction to ethnolinguistics: a course of lectures and a textbook]. *St. Petersburg: Izd-vo S.-Peterb. un-ta.* (In Russ.).
6. Hrytsenko, P. (1984). *Modeliuvannia systemy dialektnoi leksyki* [Modeling the dialectal lexical system]. *Kyiv: Naukova dumka.* (In Ukr.).
7. Hrytsenko, S. (2017). *Dynamika leksykonu ukraïnskoi movy XVI–XVII st.* [Dynamics of lexicon of Ukrainian language of the XVI–XVII centuries]. *Kyiv: KMM.* (In Ukr.).
8. Gurevich, A. (1984). *Kategorii srednevekovoj kul'tury* [Categories of medieval culture]. *Moskva: Iskusstvo.* (In Russ.).
9. Zvezincev, V. (1957). *Semasiologya* [Semasiology]. *Moskva: Izd-vo Moskovskogo universiteta.* (In Russ.).
10. Lysychnenko, L. (2009). *Leksyko-semantichnyi vymir movnoi kartyny svitu* [The lexical-semantic dimension of the linguistic picture of the world]. *Kharkiv: VH "Osnova".* (In Ukr.).
11. Nefedova, E. (2008). *Mnogoznachnost' i sinonimiya v dialektnom prostranstve* [Ambiguity and synonymy in dialect space]. *Moskva: Makspress.* (In Russ.).
12. Nefedova, E. (2015). *O regional'nykh variantakh russkoj nacional'noj kartyny mira* [About regional versions of the Russian national world picture]. *Krakov: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.* (In Russ.).
13. Popova, Z., Sternin, J. (2007). *Semantiko-kognitivnyj analiz yazyka* [Semantic-cognitive analysis of the language]. *Voronezh: Istoki.* (In Russ.).
14. Pradiid, Yu. (1997). *Frazeologichna ideografija: Problematyka doslidzhen: monografija* [Phraseological ideography: research issues: monograph]. *Kyiv: Simferopol.* (In Ukr.).
15. Selivanova, O. (2008). *Suchasna lnhvistyka: napriamy ta problemy: pidruchnyk* [Modern Linguistics: Directions and Problems: A Textbook]. *Poltava: Dovkilla-K.* (In Ukr.).
16. Sossyur, F. De (1999). *Kurs obshchej lingvistiki* [General linguistics course]. *Ekaterinburg: Izd-vo Ural. un-ta.* (In Russ.).
17. Tolstaya, S. (1989). *Terminologiya obryadov i verovanij kak istochnik rekonstrukcii drevnej duhovnoj kul'tury* [The terminology of rituals and beliefs as a source of reconstruction of ancient spiritual culture]. *Moskva: Nauka.* (In Russ.).
18. Tolstaya, S. (2002). *Motivacionnye semanticheskie modeli i kartina mira* [Motivational semantic models and picture of the world]. *Moskva: Institut slavyanovedeniya of the Russian Academy of Sciences.* (In Russ.).
19. Tolstaya, S. (2007). *K ponyatiyu kul'turnykh kodov* [To the concept of cultural codes]. *St. Petersburg: Izdatel'stvo Evropejskogo un-ta.* (In Russ.).
20. Toporov V. (1992). *Predislovie k knige V. Ajrapetyana "Germevicheskie podstupy k russkomu slovu"* [Preface to V. Ayrapetyan's book "Hermeneutic approaches to the Russian word"]. *Moskva: Labirint.* (In Russ.).
21. Ufimceva, A. (1962). *Opyt izucheniya leksiki kak sistemy* [Experience in studying vocabulary as a system]. *Moskva: Nauka.* (In Russ.).
22. Shchur, G. (1974). *Teorii polya v lingvistike* [Field theories in linguistics]. *Moskva: Nauka.* (In Russ.).
23. lastremka, T. (2021). *Modeliuvannia ukraïnskoho dialektoho prostoru: kontsepty VERKH / NYZ* [Modeling Ukrainian dialect space: concepts TOP / BOTTOM]. *Lviv: Instytut ukraïnoznavstva im. I. Krypiakvycha.* (In Ukr.).
24. Humboldt, W. Von (1827). *Gesam. Werke.* Berlin.

Надійшла до редколегії 26.04.22

Vira Diachuk, postgraduate
ORCID: 0000-0002-3982-335X
e-mail: virarozumna@gmail.com
Institute of Ukrainian Language, National Academy of Science of Ukraine, Kyiv, Ukraine

SEMANTIC CONCEPT SPACE AS A SOURCE OF ITS CONTENT INTERPRETATION

It has been acknowledged that concept consists of verbal and semantic spaces. Verbal space represents concept in speech when semantic space keeps all its meanings. The purpose of this research is to analyze the semantic concept space as a system of meanings. Also, it aims to represent role and significance of the semantic concept space for concept and linguistic world-image investigations, that declares main points of national worldview. Using theoretical, synthesis, descriptive and comparative methods, this study analyzes the structure of semantic concept space and also explores its distinguishing characteristics. In addition, a review of the literature shows main issues of the correlation between semantics and culture.

The results of this study describe the principles of semantic concept space internal organization. They show that the semantic concept space is formed by semantic fields which are vocabulary groups, combined by common content, conceptual, subject or functional similarity of their phenomena. The semantic field reflects the content of the concept, reveals the degree of the word cultural semantics "antiquity". In addition, it represents the process and principles of surrounding reality cognition, because semantics is closely related to the process of naming, which is carried out at different stages of cognitive processing. The basis of the denotation nomination is its one or more relevant features that differ the denotation from other similar ones.

This study definitely answers the questions regarding the correlation between semantics and ethnos worldview, semantics and nomination principles. The detailed analysis of semantic concept space makes it possible to understand linguistic world-image peculiarities and principles of a cultural phenomenon assessment.

Keywords: semantic space, the inner form of a word, motivation, concept, linguistic world-image.